

Małgorzata Durydiwka

Uniwersytet Warszawski
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych
Zakład Geografii Turyzmu i Rekreacji
mdurydiw@uw.edu.pl

FUNKCJA TURYSTYCZNA OBSZARÓW WIEJSKICH W WOJEWÓDZTWIE POMORSKIM: ZRÓŻNICOWANIE I ZMIANY

Zarys treści: Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie zróżnicowania przestrzennego funkcji turystycznej obszarów wiejskich w województwie pomorskim oraz zmian, jakie zaszły w latach 1995–2013. Funkcja turystyczna została określona poprzez dwie cechy: liczbę turystów korzystających z noclegów i liczbę firm zarejestrowanych w systemie REGON w sekcji H lub I. W celu kwantyfikacji funkcji turystycznej zastosowano miernik syntetyczny według procedury Z. ZIOŁO (1973). Na tej podstawie wyznaczono pięć poziomów rozwoju funkcji turystycznej, a następnie przeanalizowano zmiany (ilościowe i przestrzenne), w rozwoju funkcji turystycznej na terenach wiejskich. Szczególną uwagę poświęcono tzw. gminom turystycznym, czyli tym, w których funkcja turystyczna jest wykształcona na co najmniej średnim poziomie. Dla tych gmin – w oparciu o dwie cechy (przeciętny czas pobytów turystycznych i udział miejsc noclegowych całorocznych) – wyznaczono dziewięć typów funkcjonalnych i określono zmiany, jakie zaszły w tym zakresie w latach 1995–2013.

Słowa kluczowe: funkcja turystyczna, obszary wiejskie, województwo pomorskie.

1. WPROWADZENIE

Funkcja turystyczna jednostek przestrzennych stanowi dość ważną kwestię w zakresie badań polskiej geografii turystyki (KUREK, MIKA 2007, DEREK 2007, WŁODARCZYK 2009). Coraz częściej są podejmowane badania funkcji turystycznej obszarów wiejskich, co w dużym stopniu jest związane z postrzeganiem turystyki jako czynnika aktywizacji społeczno-gospodarczej tych terenów (DURYDIWKA 2012). Jednocześnie możliwości rozwoju turystyki na obszarach wiejskich w Polsce są oceniane jako bardzo duże. I. SIKORSKA-WOLAK (2005) uznaje, że rozwojowi funkcji turystycznej na terenach wiejskich sprzyjają takie cechy, jak: urozmaicony i zachowany w naturalnym stanie krajobraz, duże powierzchnie lasów i zbiorników wodnych, duże obszary objęte ochroną prawną, bogate zasoby dziedzictwa kulturowego, niewykorzystane zasoby mieszkaniowe oraz tradycje letniskowe.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie zróżnicowania przestrzennego funkcji turystycznej obszarów wiejskich w woj. pomorskim oraz zmian, jakie zaszły w latach 1995–2013. W tak sformułowanym celu badań są zawarte dwa elementy, do których

należy się odnieść: obszary wiejskie oraz funkcja turystyczna.

Obszary wiejskie są różnie definiowane w literaturze przedmiotu. W większości definicji nacisk jest położony na gęstość zaludnienia. Ale niektóre definicje uwzględniają też strukturę branżową działalności gospodarczych, przy czym z reguły w definicjach tych podkreślane jest to, że na obszarach wiejskich przeważa I sektor gospodarki. Wydaje się jednak, że w czasie, kiedy tak wiele uwagi poświęca się wielofunkcyjnemu rozwojowi obszarów wiejskich, takie podejście jest *passé*. Dlatego też w niniejszym artykule przy określaniu terenów wiejskich przyjęto kryterium administracyjne. Wzięto zatem pod uwagę gminy wiejskie i obszary wiejskie z gmin miejsko-wiejskich. Przyjęcie do badań jednostek terytorialnych najniższego szczebla w dużym stopniu wynika z przesłanek merytorycznych. To jednostki podziału terytorialnego najniższego szczebla są bowiem najsilniej związane z procesami popytowymi i podażą usług turystycznych (AIREY, BUTLER 1999, NAWROT, ZMYŚLONY 2009). Ważną przesłanką przyjęcia kryterium administracyj-

nego przy wyznaczaniu obszarów wiejskich do badań były też względy pragmatyczne. Badania prowadzono w oparciu o dane statystyczne GUS, zatem przyjęcie kryterium administracyjnego do określenia obszarów wiejskich było podyktowane dostępnością danych statystycznych.

Funkcja turystyczna jest rozumiana jako wszelka działalność społeczno-gospodarcza w określonej jednostce przestrzennej skierowana na obsługę turystów (MATCZAK 1989, KUREK, MIKA 2007). Jak pisze A. SZWICHTENBERG (2006, s. 191), „znaczenie funkcji turystycznej wśród innych działalności gospodarczych w danej gminie jest trudne do określenia”. Wiarygodnej oceny można by dokonać w wyniku dokładnej analizy zatrudnienia w poszczególnych gałęziach gospodarki, dochodów uzyskiwanych z tych działalności oraz nakładów inwestycyjnych (SZWICHTENBERG 2006). Jednak „przy aktualnym stanie statystyki, prowadzonej przez państwo oraz samorządy [...] nie ma możliwości obliczenia wskaźników określających hierarchię ważności poszczególnych funkcji gospodarczych w gminie. Szczególnie brak takich wskaźników do oceny potencjału gospodarki turystycznej, na którą składają się nie tylko dobra i usługi turystyczne, ale także – paraturystyczne, ujmowane w statystykach dotyczących handlu i usług, transportu i komunikacji, gospodarki komunalnej itd.” (SZWICHTENBERG 2006, s. 191). Dlatego też w niniejszej pracy autorka stara się pokazać poziom rozwoju funkcji turystycznej na obszarach wiejskich województwa pomorskiego, abstrahując od innych funkcji gospodarczych. Jako cechy charakteryzujące funkcję turystyczną wybrano występowanie ruchu turystycznego oraz usług związanych z obsługą turystów. Taki dobór cech jest zgodny z koncepcją funkcji turystycznej, według której to właśnie ruch turystyczny generuje funkcję turystyczną, a jego zwiększające się rozmiary pobudzają rozwój działalności usługowej skierowanej na obsługę ruchu turystycznego (KUREK, MIKA 2007). Zresztą ruch turystyczny i zagospodarowanie turystyczne są najczęściej stosowanymi i omawianymi w literaturze przedmiotu miernikami funkcji turystycznej (WILUŚ 1997).

2. METODA OKREŚLENIA FUNKCJI TURYSTYCZNEJ

Do określenia funkcji turystycznej wybrano dwie cechy (mierniki empiryczne). Pierwsza z nich, charakteryzująca ruch turystyczny – to liczba turystów korzystających z noclegów. Jest to najważniejsza cecha świadcząca o istnieniu funkcji turystycznej na danym obszarze. Druga cecha – dotycząca aktywności ekonomicznej społeczności lokalnej w dziedzinie turystyki, a tym samym rozwoju usług związanych z obsługą

turystów – to liczba firm zarejestrowanych w systemie REGON w sekcji H¹ lub w sekcji P. Firmy zaklasyfikowane do tych sekcji obejmują: 1) wynajem pomieszczeń przeznaczonych do krótkotrwałego zamieszkania, prowadzony bez lub łącznie z wyżywieniem przez hotele, motele, schroniska, pola kempingowe, pensjonaty, domy wypoczynkowe, kwatery prywatne, gospodarstwa wiejskie, domki letniskowe, internaty, bursy, domy studenckie i inne obiekty niesklasyfikowane, oraz 2) działalność gastronomiczną prowadzoną przez restauracje, bary, stołówki i pozostałe jednostki, polegającą na przygotowaniu i dostarczaniu posiłków oraz napojów odbiorcom zewnętrznym, z wyłączeniem sprzedaży w automatach sprzedających (www.stat.gov.pl/klasyfikacje/pkd_04/pkd.htm).

W celu kwantyfikacji funkcji turystycznej zastosowano miernik syntetyczny według procedury Z. ZIOŁO (1973):

$$F_t = \frac{\sum_{j=1}^m x'_{kj}}{m},$$

gdzie:

x'_{kj} – znormalizowany j -ty miernik empiryczny k -tej jednostki przestrzennej,

$\sum_{j=1}^m x'_{kj}$ – suma mierników znormalizowanych w k -tej jednostce przestrzennej,

m – liczba mierników znormalizowanych.

Zastosowany miernik pokazuje stopień (wielkość) udziałów poszczególnych jednostek przestrzennych (gmin) w strukturze przestrzennej funkcji turystycznej, jako że suma mierników syntetycznych dla całego analizowanego obszaru wynosi 100. Jak podaje sam autor, zaletą miernika – poza jego prostą i czytelną konstrukcją – jest to, że pozwala on „na otrzymanie syntetycznej wartości z szeregu mierników empirycznych” (ZIOŁO 1973, s. 107).

Poprawna realizacja dalszych procedur statystycznych jest możliwa tylko wtedy, gdy wszystkie cechy mają jednakowy charakter. Dlatego też zaistniała konieczność ujednoczenia ich do postaci danych (mierników) znormalizowanych. Normalizację mierników empirycznych przeprowadzono poprzez określenie ich udziałów procentowych w poszczególnych jednostkach przestrzennych. Zastosowano zatem procedurę opartą na przekształceniu ilorazowym.

Na podstawie wartości syntetycznego miernika F_t wyznaczono pięć poziomów (klas) rozwoju funkcji turystycznej na obszarach wiejskich. Należy przy tym dodać, że przy wyznaczaniu granic przedziałów klasowych uwzględniono wartości mediany (Me) i odchylenia standardowego (SD). Gminy, w których zja-

wisko nie występuje ($F_t = 0$), czyli funkcja turystyczna nie została wykształcona, zostały określone jako gminy o zerowym poziomie rozwoju funkcji turystycznej. Granice kolejnych poziomów rozwoju funkcji turystycznej zostały wyznaczone według następującego schematu:

- pierwszy poziom rozwoju funkcji turystycznej – od 0 do Me ,
- drugi poziom rozwoju funkcji turystycznej – od Me do $(Me + \frac{1}{2} SD)$,
- trzeci poziom rozwoju funkcji turystycznej – od $(Me + \frac{1}{2} SD)$ do $(Me + SD)$,
- czwarty poziom rozwoju funkcji turystycznej – powyżej $(Me + SD)$.

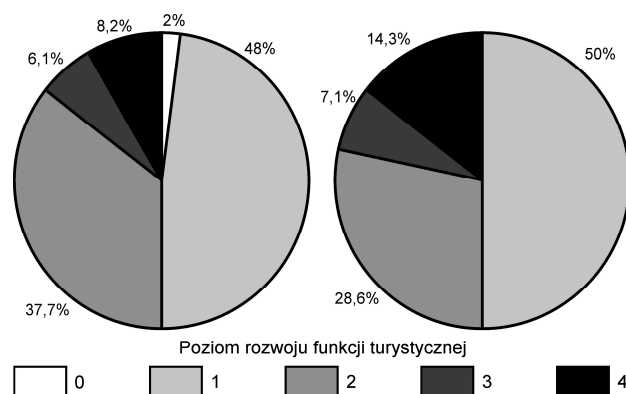
Jednocześnie należy dodać, że wszystkie przedziały są prawostronnie domknięte.

Badania przeprowadzono w oparciu o dane statystyczne Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (BDL GUS) dla dwóch lat: 1995 i 2013. Analizą objęto 98 gmin wiejskich i obszarów wiejskich z gmin miejsko-wiejskich³ w woj. pomorskim. W celu uporządkowania analizowanych pod względem poziomu rozwoju funkcji turystycznej jednostek terytorialnych przyjęto klasyfikację przestrzenną, rozumianą jako „podział powierzchni ziemi na części – klasy przestrzenne, realizowany przy uwzględnieniu określonego kryterium podziału” (PARYSEK 1982, s. 141).

3. ZRÓŻNICOWANIE FUNKCJI TURYSTYCZNEJ OBSZARÓW WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Stosując syntetyczny miernik poziomu rozwoju funkcji turystycznej (F_t) wyznaczono pięć poziomów rozwoju funkcji turystycznej, przy czym poziom 0 obejmuje gminy, w których wartość wskaźnika F_t wynosi 0, zatem funkcja turystyczna nie została wykształcona. Województwo pomorskie charakteryzuje się występowaniem ponadprzeciętnych walorów przyrodniczych i kulturowych, wynikających „z tożsamości regionalnej i lokalnej czerpiącej z dziedzictwa Kaszub, Kociewia, Powiśla, Żuław i innych części regionu oraz tradycji morskich i historycznych” (<http://www.midwig.pomorskie.eu/turystyka.html>). To sprawia, że należy do głównych obszarów recepcji turystycznej w Polsce. Świadczy o tym brak gmin, w których w 2013 r. funkcja turystyczna w ogóle nie była wykształcona, przy dwóch takich gminach w 1995 r. Poziom 1. można określić mianem słabo wykształconej funkcji turystycznej. Do tego przedziału klasowego należą te gminy, dla których wartość wskaźnika F_t waha się od 0 do 0,4056 w 1995 r. oraz od 0 do 0,3676 – w 2013 r. Ich liczba utrzymuje się niemal na stałym poziomie, ale w skali województwa jest znacząca.

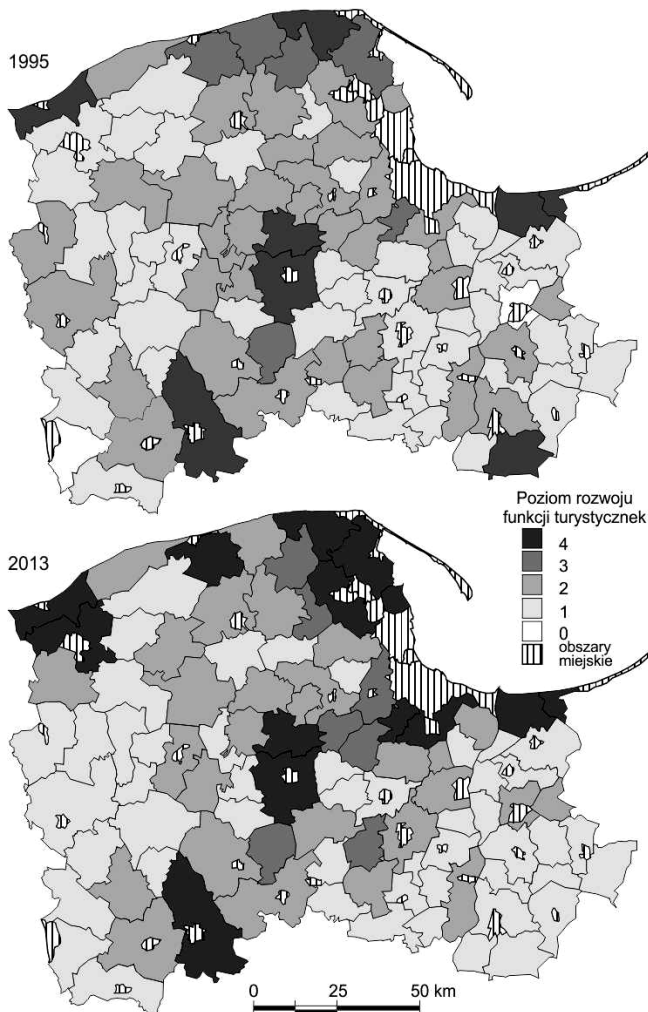
W 1995 r. odnotowano ich bowiem 47, co stanowiło 48,0% ogółu obszarów wiejskich woj. pomorskiego, zaś w 2013 r. – 49, tj. 50,0%. Poziom 2., czyli średnio wykształconą funkcję turystyczną, reprezentują gminy, dla których wartość wskaźnika F_t waha się od 0,4057 do 1,6308 w 1995 r. oraz od 0,3677 do 1,2493 w 2013 r. W tym przedziale klasowym odnotowano wyraźny spadek liczby gmin – z 35 do 28, czyli z 37,7% do 28,6%. Przedział klasowy, reprezentujący dobrze rozwiniętą funkcję turystyczną (poziom 3.), jest pod względem liczby gmin najbardziej stabilny. W roku 1995 dobrze rozwiniętą funkcją turystyczną charakteryzowały się gminy, dla których wskaźnik F_t przyjmuje wartości od 1,6309 do 2,4504 i stanowiły 6,1% (6 gmin) ogółu analizowanych gmin. Natomiast w roku 2013 siedem gmin (7,1%) odznaczało się dobrze rozwiniętą funkcją turystyczną. Jednakże dla gmin tych wskaźnik F_t przyjmuje nieco niższe wartości niż w 1995 r., bowiem od 1,2494 do 2,1311. Największy przyrost liczby gmin w analizowanym okresie zaobserwowano w przedziale klasowym reprezentującym bardzo dobrze wykształconą funkcję turystyczną (poziom 4.). Ich liczba wzrosła bowiem z 8 (8,2%) do 14 (14,3%), przy czym najlepiej wykształconą funkcję turystyczną prezentowały gminy, dla których wartość wskaźnika F_t przekraczała 2,4504 w 1995 r. i 2,1311 – w 2013 r.

Rys. 1. Gminy według poziomu rozwoju funkcji turystycznej
Oznaczenia poziomów rozwoju funkcji turystycznej –
jak w tekście

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Zatem w skali woj. pomorskiego, dla przyjętych zmiennych i zaprezentowanych wyżej granic przedziałów klasowych, w latach 1995–2013 obserwuje się dwie zasadnicze zmiany poziomu rozwoju funkcji turystycznej na obszarach wiejskich – wyraźnie zmniejszyła się liczba gmin o średnio wykształconej funkcji turystycznej, przy dość istotnym wzroście liczby gmin o bardzo dobrze wykształconej funkcji turystycznej.

Rys. 2. Poziom rozwoju funkcji turystycznej na obszarach wiejskich woj. pomorskiego w okresie 1995–2013
Oznaczenia poziomów rozwoju funkcji turystycznej – jak w tekście

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Szczególnie wyraźnie zmiany te są widoczne w układzie przestrzennym (rys. 2). Zarysowuje się utrzymanie lub wzmocnienie funkcji turystycznej w gminach nadmorskich (Ustka, Krokowa, Stegna, Sztutowo, Łeba, Puck, Kosakowo) oraz położonych wokół aglomeracji trójmiejskiej (m.in. Gniewino, Wejherowo, Żukowo, Luzino, Przywidz, Somonino, Kolbudy i Pruszcz Gdański), a także Słupska (Słupsk i Kobylnica). Należy dodać, że większość z tych gmin to jednocześnie obszary wiejskie charakteryzujące się wysoką atrakcyjnością krajobrazów naturalnych, dzięki urozmaiconej rzeźbie terenu, a nade wszystko występowaniu wybrzeża morskiego oraz jezior (DURYDIWKA 2008). Z jednej strony są to zatem obszary położone bezpośrednio nad morzem, w których funkcja turystyczna – poprzez stopniowe wypieranie funkcji rolniczej lub rybackiej – była naturalną konsekwencją rozwoju. Z drugiej strony znaczna część tych obsza-

rów, także położonych w sąsiedztwie aglomeracji trójmiejskiej, to tereny pojezierne (Pojezierze Kaszubskie), które stają się coraz bardziej popularne wśród turystów zarówno mieszkających w obrębie Trójmiasta, jak i przyjeżdżających z różnych regionów Polski, i są coraz bardziej intensywnie zagospodarowywane na potrzeby turystyki. Szczególnie wyraźnie zaznacza się funkcja turystyczna w części Pojezierza Kaszubskiego zwanej Szwajcarią Kaszubską⁴, choć warto pamiętać, że region ten był penetrowany już w okresie międzywojennym, np. podczas wycieczek tematycznych pod nazwą „Poznaj piękno Szwajcarii Kaszubskiej”.

Jednocześnie obserwuje się pewne osłabienie lub stagnację niskiego poziomu rozwoju funkcji turystycznej w gminach charakteryzujących się niższą atrakcyjnością krajobrazów naturalnych. Należą do nich zwłaszcza gminy położone w zachodniej części województwa, a więc częściowo także na terenach pojeziernych (np. Miastko, Tuchomie, Lipnica), a częściowo na obszarach pozbawionych jezior lub z niewielką ich liczbą (np. Dębica Kaszubska, Kępice, Kołczygłowy, Czarne i Debrzno). Tendencja taka jest też obserwowana w południowo-wschodniej części woj. pomorskiego, a zwłaszcza na Żuławach Wiślanych (np. Nowy Dwór Gdański, Ostaszewo, Lichnowy), które przez lata były utożsamiane wyłącznie z regionem rolniczym. Jednakże w ostatnim czasie również te obszary próbuje się aktywizować poprzez turystykę, choćby włączając je do regionalnej sieci szlaków turystycznych, jak np. Zabytki Żuław Wiślanych i Powiśla czy Szlak Menonitów, lub też poprzez wprowadzanie dodatkowych atrakcji, takich jak np. Żuławska Kolej Dojazdowa⁵.

4. TYPY FUNKCJONALNE GMIN TURYSTYCZNYCH WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Nawiązując do koncepcji typów przestrzeni turystycznej S. LISZEWSKIEGO (1995), gminy, w których funkcja turystyczna jest wykształcona na co najmniej średnim poziomie – czyli miernik poziomu funkcji turystycznej F_t w 1995 r. przyjmuje wartości powyżej 0,4056, a w 2005 r. powyżej 0,3676 – określono mianem gmin turystycznych. Ich liczba w latach 1995–2013 nie uległa zmianie i wynosi 49, zatem stanowią one 50,0% ogółu gmin woj. pomorskiego. Tym niemniej 10 gmin (Dębica Kaszubska, Kępice, Miastko, Parchowo, Lipusz, Linia, Kaliska, Sztum, Kwidzyń i Gardeja), wskutek wyraźnego osłabienia funkcji turystycznej, straciło „status” gminy turystycznej, a dziesięć innych (Słupsk, Kobylnica, Potęgowo, Luzino, Bytów, Stara Kiszewa, Trąbki Wielkie, Cedry Wielkie, Malbork i Starogard

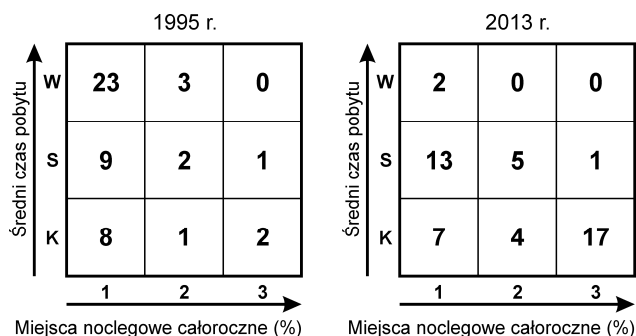
Gdański), w wyniku rozwoju funkcji turystycznej, nabyło „status” takiej gminy. Bardziej znaczące zmiany zaobserwowano natomiast pod względem charakteru funkcji turystycznej.

Jako cechy wyjaśniające zróżnicowanie funkcjonalne gmin turystycznych przyjęto: przeciętny czas pobytu turystów na danym obszarze (który pośrednio informuje o charakterze pobytu turystycznego) oraz sezonowość miejsc noclegowych (jako cecha przedstawiająca czas użytkowania turystycznego obszaru w skali roku). W konsekwencji wyznaczono dziewięć typów gmin turystycznych na obszarach wiejskich (tab. 1).

Tabela 1. Kryteria wyznaczania typów funkcjonalnych gmin turystycznych

Typ	Nazwa	Wartości cech	
		przeciętny czas pobytu	miejsca noclegowe całoroczne (%)
W1	Obszar o funkcji turystyki wypoczynkowej (urlopowej) z dominującym wykorzystaniem sezonowym	8 dni i dłużej	do 25
W2	Obszar o funkcji turystyki wypoczynkowej (urlopowej) z częściowym wykorzystaniem całorocznym	8 dni i dłużej	od 25 do 75
W3	Obszar o funkcji turystyki wypoczynkowej (urlopowej) z dominującym wykorzystaniem całorocznym	8 dni i dłużej	powyżej 75
S1	Obszar o funkcji turystyki związanej z pobytami średniookresowymi z dominującym wykorzystaniem sezonowym	4-7 dni	do 25
S2	Obszar o funkcji turystyki związanej z pobytami średniookresowymi z częściowym wykorzystaniem całorocznym	4-7 dni	od 25 do 75
S3	Obszar o funkcji turystyki związanej z pobytami średniookresowymi z dominującym wykorzystaniem całorocznym	4-7 dni	powyżej 75
K1	Obszar o funkcji aktywnego krótkiego wypoczynku z dominującym wykorzystaniem sezonowym	1-3 dni	do 25
K2	Obszar o funkcji aktywnego krótkiego wypoczynku z częściowym wykorzystaniem całorocznym	1-3 dni	od 25 do 75
K3	Obszar o funkcji aktywnego krótkiego wypoczynku z dominującym wykorzystaniem całorocznym	1-3 dni	powyżej 75

Źródło: M. DURYDIWKA (2012, s. 233).

Rys. 3. Macierze typologiczne wiejskich obszarów (gmin) turystycznych

w woj. pomorskim (oznaczenia – jak w tab. 1)

Źródło: opracowanie własne

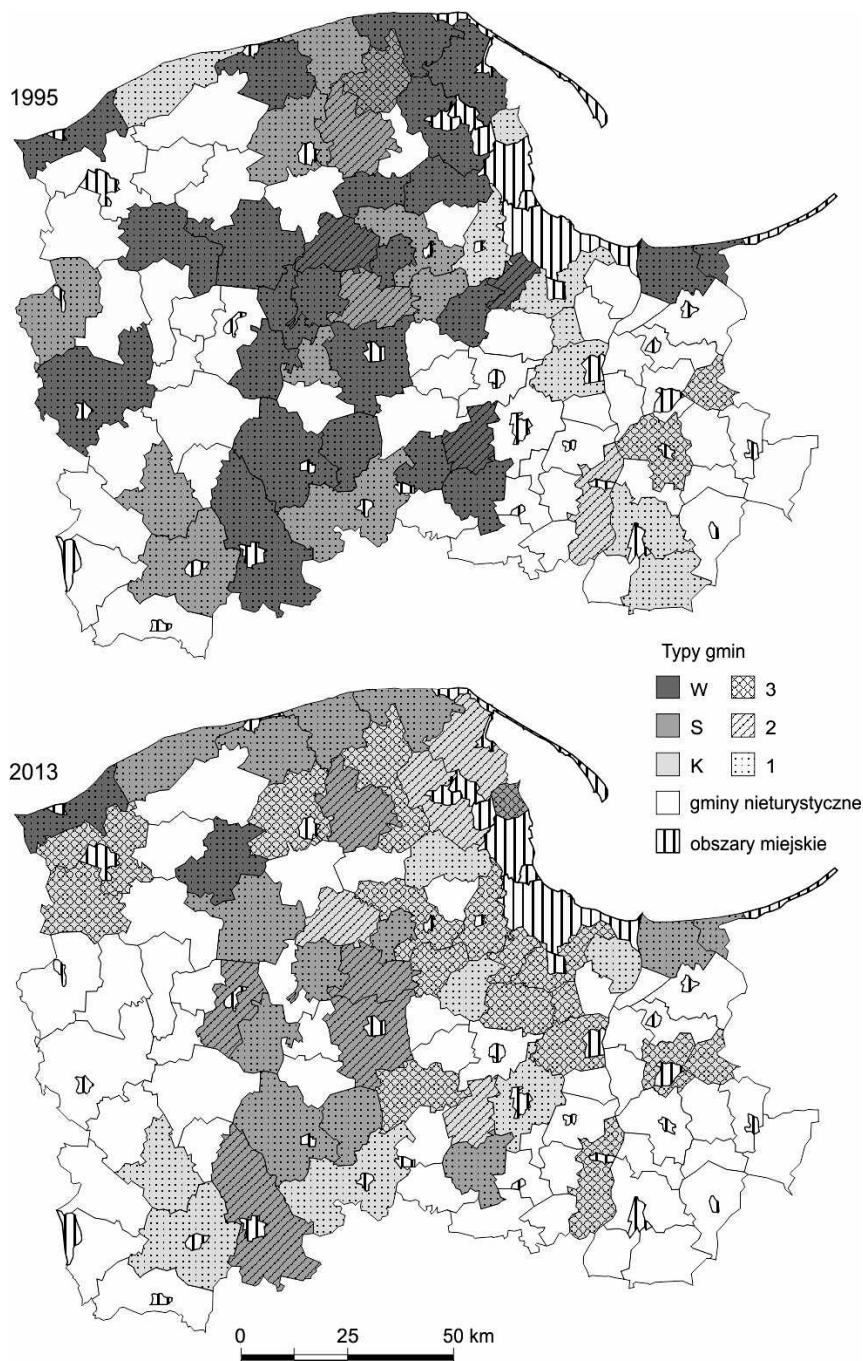
W latach 1995–2013 wyraźnie zmniejszyła się liczebność obszarów wiejskich o funkcji wypoczynkowej (urlopowej), czyli związanych z dłuższymi pobytami wakacyjnymi (typ W). W 1995 r. było bowiem 26 takich gmin turystycznych, a w 2013 r. – tylko dwie gminy. Wzrosła natomiast liczba gmin związanych z krótkimi pobytami turystycznymi, weekendowymi (typ K) – z 11 w 1995 r. do 28 w 2013 r. Jest to odzwierciedlenie ogólnej prawidłowości, obserwowanej nie tylko w społeczeństwie polskim, dotyczącej skracania czasu wyjazdów wakacyjnych.

Zmiany zaszły też w zakresie sezonowości użytkowania obszarów wiejskich przez turystów. Dowodem na to jest wyraźny spadek liczby gmin, w których udział miejsc noclegowych całorocznych był niższy niż 25% (typ 1) oraz wzrost liczby gmin, w których udział miejsc noclegowych całorocznych przekraczał 75% (typ 3). I tak, w latach 1995–2013 liczba gmin typu 1. zmniejszyła się w woj. pomorskim z 40 do 22, natomiast liczba gmin typu 3. wzrosła z 3 do 18.

Zmiany pod względem funkcjonalnym, jakie zaszły w gminach turystycznych zaobserwowano nie tylko w ujęciu ilościowym, ale także przestrzennym. Znaczna część gmin o funkcji turystyki wypoczynkowej (typ W) została przekształcona w obszary o funkcji turystyki związanej ze średniookresowymi pobytami turystycznymi (typ S) lub z pobytami krótkimi (typ K), przy czym gminy nadmorskie utrzymały swój wybitnie sezonowy charakter (typ 1). Pewnym odstępstwem od tej zasady jest gmina Puck, w której zmiany polegały na przekształceniu z typu W1 w typ S2. Natomiast gminy położone wokół aglomeracji trójmiejskiej w znacznej mierze przekształciły się w obszary z dominującym całorocznym wykorzystaniem turystycznym (typ 3), co ma wyraźny związek z rozwojem indywidualnego budownictwa letniskowego oraz różnych form turystyki weekendowej. Dotyczy to m.in. takich gmin, jak: Kosakowo, Żukowo, Kolbudy,

Pruszcz Gdański, Trąbki Wielkie i Pszczółki. Zresztą w strategiach rozwoju wielu z tych gmin podkreśla się konieczność dalszej integracji z Trójmiastem, m.in. poprzez tworzenie dlań zaplecza rekreacyjno-mieszkaninowego. Całorocznym wykorzystaniem charakteryzują się także gminy sąsiadujące ze Słupskiem.

Również w wielu gminach pojeziernych obserwuje się z jednej strony tendencję do przekształceń związanych ze skróceniem czasu pobytów turystów, z drugiej zaś – do dłuższego w skali roku wykorzystania turystycznego obszaru. Gminy te przekształcały się bowiem najczęściej z gmin typu W1 w gminy typu S1 (np. Sulęczyń, Chmielno, Studzienice) lub z typu S1 w typ K3 (np. Kartuzy, Somonino, Luzino).

Rys. 4. Typy gmin turystycznych według czasu pobytu turystów i udziału miejsc noclegowych całorocznych w latach 1995–2013

Oznaczenia – jak w tab. 1

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

5. PODSUMOWANIE

W badanym okresie wyraźnie można zaobserwować wzmocnienie poziomu rozwoju funkcji turystycznej na wielu obszarach wiejskich woj. pomorskiego. Przy czym gminy o funkcji turystycznej wykształconej na co najmniej średnim poziomie (tzw. gminy turystyczne) wykazują dość wyraźną korelację z obszarami o wysokich walorach turystycznych, zwłaszcza o charakterze przyrodniczym. Można zatem stwierdzić, że rozwój funkcji turystycznej jest w znacznym stopniu uwarunkowany zasobami środowiska przyrodniczego i w nieco mniejszym kulturowego. Dla rozwoju funkcji turystycznej na obszarach wiejskich woj. pomorskiego duże znaczenie miał też rozwój miast i silne powiązania administracyjne oraz społeczno-gospodarcze terenów wiejskich okalających ośrodki miejskie, takie jak Gdańsk, Gdynia, Sopot i Słupsk. W efekcie na znacznej części obszarów wiejskich położonych w sąsiedztwie tych miast wyraźnie ukształtowała się funkcja turystyczna. Jednak duża część terenów wiejskich położonych w sąsiedztwie największych ośrodków miejskich woj. pomorskiego to jednocześnie obszary o wysokich walorach przyrodniczych i kulturowych. Zatem w przypadku tego regionu rozwój funkcji turystycznej na terenach wiejskich był często efektem nałożenia się dwóch czynników – walorów turystycznych i sąsiedztwa dużych miast.

Jednocześnie należy podkreślić, że w analizowanych gminach turystycznych zaobserwowano wyraźne zmiany o charakterze funkcjonalnym, wśród których największe znaczenie ma sześciokrotny wzrost liczby gmin użytkowanych turystycznie przez cały rok. A to z kolei ma wpływ na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej tych gmin.

PRZYPISY

¹ Dla 1995 r.

² Dla 2013 r.

³ Autorka używa zamiennie terminów „obszary wiejskie” i „gminy”. Należy jednak pamiętać, że określenie „gmina” w niniejszym opracowaniu odnosi się wyłącznie do gmin wiejskich i terenów wiejskich wydzielonych z gmin miejsko-wiejskich.

⁴ Termin ten po raz pierwszy został użyty pod koniec XIX w. w niemieckich przewodnikach turystycznych po terenach okolic Kartuz. W 1913 r. terminu tego użył Aleksander Majkowski, pisarz i działacz kaszubski w przewodniku turystycznym pt. *Zdroje Raduni* (<http://www.szwajcaria-kaszubska.pl>, 3.04.2015, <http://literat.ug.edu.pl/remus/0101.htm>).

⁵ Jedna z najstarszych kolei wąskotorowych w Polsce, która łączy Nowy Dwór Gdański z miejscowościami nadmorskimi na Mierzei Wiślanej (<http://pomorskie.travel/Odkrywaj-Na-szlaku>).

BIBLIOGRAFIA

- AIREY D., BUTLER R., 1999, *Tourism at the Regional Level*, [w:] *Future-Oriented Tourism Policy*, AIEST, 41, St. Gallen, s. 71-90.
- DEREK M., 2007, *Gmina turystyczna – ujęcie metodologiczno-metodyczne*, [w:] W. Kurek, R. Pawlusiński (red.), *Studia nad turystyką. Prace ekonomiczne i społeczne*, Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Kraków, s. 27-32.
- DURYDIWKA M., 2008, *Tourism classification of rural areas in Poland (on the example of the Pomeranian region). A methodological proposal*, [w:] J. Makowski (ed.), *On the social, economic and spatial transformations of the regions*, University of Warsaw, Faculty of Geography and Regional Studies, Warsaw, s. 207-219.
- DURYDIWKA M., 2012, *Czynniki rozwoju i zróżnicowanie funkcji turystycznej na obszarach wiejskich w Polsce*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Warszawa.
- KUREK W., MIKA M., 2007, *Turystyka jako przedmiot badań naukowych*, [w:] W. Kurek (red.), *Turystyka*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa, s. 11-49.
- LISZEWSKI S., 1995, *Przestrzeń turystyczna*, „Turyzm”, 5, 2, s. 87-103.
- MATCZAK A., 1989, *Problemy badania funkcji turystycznej miast Polski*, „Turyzm”, 5, s. 27-39.
- NAWROT Ł., ZMYŚLONY P., 2009, *Międzynarodowa konkurencyjność regionu turystycznego. Od programowania rozwoju do zarządzania strategicznego*, Wyd. „Proksenia”, Kraków.
- PARYSEK J.J., 1982, *Modele klasyfikacji w geografii*, Wyd. UAM, Poznań.
- SIKORSKA-WOLAK I., 2005, *Rola turystyki w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] B. Sawicki, J. Bergier (red.), *Uwarunkowania rozwoju turystyki związanej z obszarami wiejskimi*, Wyd. PWSZ im. Papieża Jana Pawła II, Biała Podlaska, s. 72-78.
- SZWICHTENBERG A., 2006, *Gospodarka turystyczna polskiego wybrzeża*, Wyd. Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin.
- WILUŚ R., 1997, *Rozwój funkcji turystycznej w dolinie rzeki Warty na odcinku od Działoszyna do Uniejowa*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
- WŁODARCZYK B., 2009, *Przestrzeń turystyczna. Istota, koncepcje, determinanty rozwoju*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- ZIOŁO Z., 1973, *Analiza struktury przestrzennej i form koncentracji przemysłu województwa rzeszowskiego w świetle wybranych mierników*, „Folia Geographica”, „Series Geographica-Oeconomica”, 6, s. 95-116.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- <http://literat.ug.edu.pl/remus/0101.htm>; 3.04.2015.
- <http://pomorskie.travel/Odkrywaj-Na-szlaku>; 6.04.2015.
- <http://www.midwig.pomorskie.eu/turystyka.html>; 3.04.2015.
- http://www.stat.gov.pl/klasyfikacje/pkd_04/pkd.htm; 15.02.2015.
- <http://www.szwajcaria-kaszubska.pl>; 3.04.2015.